

Výukové strategie a organizace výuky

Školní pedagogika

Teorie vyučování (didaktika)

Jaro 2011

Hana Filová, katedra pedagogiky PdF MU

Organizace výuky = vyučovací formy

Definice:

Organizační forma výuky = způsob

- **uspořádání vyučovacího procesu**
- **jak je organizovaná činnost žáků**
- **jak škola a učitel pracují „navenek“**

XXXX METODA = činnost, postup, cesta k cíli (methos)

Organizace výuky - 3 platformy:

1. „Makro“ – úroveň (vnější): organizace školního roku, měsíce, týdne, dne

(princip - „konkrétní události“ a křivka výkonu): roční plán školy a rozvrh hodin – ŘEDITEL, VEDENÍ ŠKOLY

2. Běžná forma: vyučovací jednotka

(princip - dobrá forma): vyučovací hodina, výukový blok, projekt, exkurze, vycházka, výcvik, dílny, praktika, ... individuální výuka; domácí příprava žáků - UČITEL

3. „Mikro“ – úroveň (vnitřní): organizace uvnitř vyučovací jednotky

(princip - způsob organizace činností ve výuce): výuka frontální, skupinová, individualizovaná – UČITEL S DĚTMI

1. Vnější organizace: *to, jak funguje škola* (*v jednotlivých ročnících a stupních*)

- Koncepce (proklamovaný způsob práce)
- Organizace školního roku (roční plán školy)
- Vnitřní řád školy – režim (školní řád)
- Školní klima
- Pravidla pro všechny zúčastněné (oficiální i skryté kurikulum)
- Skutečný život školy – tradice, akce, události
- Rozvrh hodin (týdenní pracovní režim každé třídy)

2. Organizační formy výuky:

Vyučovací jednotky

- vyuč. hodina tradiční = *kombinovaná*

45 min., struktura: zahájení – motivace (cíl) – diagnostika (zvládnutí dosavad. učiva, prekonceptí) – expozice nového učiva – procvičení – aplikace – diagnostika výsledků učení – hodnocení - shrnutí a závěr)

- **specificky zaměřená (homogenní):**

motivační, diagnostická, expoziční, „procvičovací“ atd.

- **formálně specifická (podle prostředí):**

laboratorní práce, práce na pozemcích, dílny, vycházka, exkurze, odborný výcvik, ...výukový blok v ITV, projekt, ... individuální výuka (např. klavír, balet, ...1 U + 1 Ž), ...domácí příprava na vyuč.

3. Organizace činnosti uvnitř vyuč. jednotky:

Dělí se podle specifického typu pedagogické komunikace U-Ž, Ž-ŽŽ v hodině:

- **Frontální (hromadná) výuka**
- **Skupinová výuka**
- **Individualizovaná výuka**

Frontální (hromadná) výuka

- **tradiční forma:**

Výhoda:

rychle – U může bezpečně a spolehlivě předat všem žákům, co je třeba (výklad, ukázka, procvičení, test a zkoušení)

Nevýhoda:

pasivita žáků, různá míra (ne)pozornosti (podle místa ve třídě – komunikační zóny), formálnost komunikace, nepřehlednost apod.

Skupinová výuka

= progresivní forma rozvíjející kompetence pro
týmovou spolupráci; realizuje se jako
KOOPERATIVNÍ UČENÍ (H. Kasíková):

Principy:

- *komunikace tváří v tvář (naslouchat ostatním a vyjadřovat své názory)*
- *dělbá rolí (experti)*
- *převzetí odpovědnosti za společný úkol všemi členy (individ. zodpovědnost a společný zájem)*
- *nutnost prezentace výsledků a vyhodnocení práce skupin*

Tvorba skupin:

velikost (optim.=5) a složení (diferenciace)

- *homogenní*
- *heterogenní*

Skupinová výuka

Výhoda:

*zaměstnává děti aktivizujícím způsobem,
umožňuje diferenciaci výuky,
rozdvíjí komunikaci a kooperaci*

Nevýhoda:

*možnost, že někteří žáci se „schovávají“, „vezou“
(lze to mít pod kontrolou),
někteří učitelé nemají rádi ruch, který s ní souvisí*

Individualizovaná výuka

Umožňuje přizpůsobit nároky výuky každému žákovi podle jeho možností a individuálních předpokladů formou:

- *různě náročných úkolů*
- *různě tematicky zaměřených úkolů (individ. zájmy)*
- *různě dlouhého času, který dáme dětem k dispozici (Mastery Learning)*

Individualizovaná výuka

Výhody:

- *umožňuje vzdělávací inkluzi (rovnocenné začlenění všech dětí)*
- *všichni mohou mít úspěch (na své úrovni) – zaostávající i talentovaní*
- *opodstatňuje konstruktivistické pojetí výuky a slovní hodnocení zaměřené na osobní pokrok*

„Nevýhody“:

- *pro „tradiční“ učitele – přijmout fakt, že každý má jiné předpoklady, a proto všichni nemusí umět všechno stejně dobře*
- *vyšší nároky na diagnostickou práci učitele a přípravu úkolů*
- *vyžaduje specifické formy hodnocení - optimální je slovní hodnocení – nelze porovnávat žáky navzájem*

Výukové strategie (Pasch 1998, s. 195)

- = promyšlené způsoby vedení výuky, které jsou optimální v konkrétní třídě, pro konkrétního učitele a konkrétní učivo (téma, předmět), a které učitel volí, aby se žáky dosáhl vytyčených cílů výuky;

Integrují v sobě „správnou“ kombinaci metod, forem, prostředků a podmínek výuky

3 základní strategie:

- *Deduktivní*
- *Induktivní*
- *Sociálně zprostředkovaná výuka*

1. Deduktivní výuka

- Typická pro transmisivní školu (ale také nepostradatelná) – „jasný cíl a účel“, učitel „má vše pod kontrolou“
- **Schéma:**
 1. Výklad – vysvětlení (nový pojem, definice, vzorec) – hotový poznatek
 2. Předvedení, procvičení v příkladech („řízené procvičování“)
 3. Aplikace v úkolech („znalost“, porozumění)
 4. Zhodnocení výsledků, ověření znalostí (žák umí - neumí)

2. *Induktivní výuka (problémová)*

— *AUTENTICKÉ UČENÍ*

- = typická pro konstruktivistické pojetí výuky, umožňuje budování poznatků „zevnitř“ (od prekonceptů),
- rozvíjí metakognitivní schopnosti dětí (učit se)
- Schéma:
 1. problém – bádání, zkoumání, přemýšlení, hledání řešení
 2. objevování významu pojmu nebo teorie
 3. použití, ověření v autentických situacích
 4. Vyhodnocení výsledků a POSTUPŮ

Autentické učení (Pasch, 1998, s. 149)

= „skutečné“ učení – učení NĚČEMU (nikoli O NĚČEM)

- Založené na bádání, zkoumání
- Používá autentických metod (z běžného života)
- Výsledkem je produkce (nikoli reprodukce poznatků)

3. Sociálně zprostředkovaná výuka:

- Moderní koncept edukace pro 21. století:
děti se učí společně a od sebe navzájem
- Kooperativní učení
- Simulace
- Hraní rolí

Děkuji za pozornost!

Literatura:

PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál, 1998.

MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno : MU, 1996.

Aj. didaktiky